

**ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΠΕΝΟΥ
ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ**

9 Μαρτίου 2010

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», Μπουμπουλίνας 30, Τ.Κ. 10682, Αθήνα
www.diazoma.gr / info@diazoma.gr

Την Τρίτη 09 Μαρτίου 2010 ξεκινήσαμε νωρίς το πρωί με τα μέλη του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ», Αποστολία Παπαϊωάννου και Γιώργο Καλογερόπουλο, για την περιοδεία στα αρχαία θέατρα του νομού Ηλείας.

Πρώτος μας σταθμός ήταν στη Νομαρχία Ηλείας, όπου μας υποδέχτηκε ο Νομάρχης Χαράλαμπος Καφύρας. Κατόπιν κατευθυνθήκαμε προς τη Ζ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, όπου μας περίμενε η κα Ολυμπία Βικάτου, αναπληρώτρια προϊσταμένη της Εφορείας.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Χαράλαμπος Καφύρας, Νομάρχης Ηλείας και Σταύρος Μπένος, Πρόεδρος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ»

Ανάβαση

Η αρχαία άνω ακρόπολη: άποψη από μακριά

Όλοι μαζί ξεκινήσαμε για την **αρχαία Πλατιάνα**, μια εντυπωσιακή αρχαία πόλη, κτισμένη σε λόφο, η οποία από μακριά φαίνεται σαν να αιωρείται. Μετά από μια αρκετά κοπιαστική, αλλά και συναρπαστική ανάβαση προσεγγίσαμε τον αρχαιολογικό χώρο της αρχαίας ακρόπολης και απολαύσαμε την πανοραμική θέα.

Εδώ μας ξενάγησε η κα Ολυμπία Βικάτου.

Η ακρόπολη της Πλατιάνας (αρχαία πόλη Τυπανεαί ή Αίπυ) βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού Ηλείας, στις ανατολικές απολήξεις του όρους Λαπίθα, στα σύνορα της αρχαίας Τριφυλίας με την Αρκαδία.

Πρόκειται για οχυρωμένη πόλη, κτισμένη σε δυσπρόσιτο και ψηλό λόφο του παραπάνω όρους, αμέσως νοτίως της ομώνυμης σημερινής κοινότητας. Η

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Κωνσταντίνα Στρουμπάκου, Αντιδήμαρχος Σκιλλούντος, Ανδρέας Χειμωνάς, Αντιδήμαρχος Σκιλλούντος, Ανδρέας Φωτεινόπουλος, Αντιδήμαρχος Σκιλλούντος, Σταύρος Μπένος, πρόεδρος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ», Ανδρέας Φωτεινόπουλος, Ολυμπία Βικάτου, αναπληρώτρια προϊσταμένη της Εφορείας

ακρόπολη της Πλατιάνας αποτελεί μία σημαντική αρχαιολογική θέση. Η θέση του οικισμού σε τόσο ψηλό και δυσπρόσιτο μέρος είναι σπάνια για ελληνική πόλη. Στην επιλογή της θα πρέπει να συνετέλεσε το γεγονός πως δέσποζε στην περιοχή της ορεινής Τριφυλίας και πως ήλεγχε το δρόμο από την Πισάτιδα προς τη Μεγαλόπολη και την υπόλοιπη Αρκαδία. Η περίοδος ακμής της πόλης ήταν η ύστερη κλασική και η ελληνιστική εποχή.

Αποτελεί τυπικό παράδειγμα φυσικά οχυρής θέσης που ενισχύθηκε με τείχη και που περιελάμβανε δημόσια και ιδιωτικά κτίρια. Τα τείχη που την περιβάλλουν σώζονται σε αρκετά μεγάλο ύψος. Στο εσωτερικό της σχηματίζονται οκτώ συνολικά βαθμιδωτά άνδρα. Το υψηλότερο από αυτά που βρίσκεται στα δυτικά, καταλαμβάνεται από την κατεξοχήν ακρόπολη και έχει αυτόνομη οχύρωση. Τα υπόλοιπα άνδρα βρίθουν οικοδομικών λειψάνων που χρονολογούνται στην αρχαϊκή, κλασική, ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή.

Η οχύρωση της πόλης περιλαμβάνει πολλούς πύργους και μερικές πύλες. Είναι κτισμένη κατά το πολυγωνικό σύστημα και χρονολογείται στην ύστερη κλασική και την ελληνιστική εποχή. Η πόλη διακρίνεται σε τρία τμήματα: την άνω πόλη, την κάτω πόλη και το τμήμα της πόλης στη βόρεια κλιτύ του λόφου. Η άνω πόλη εκτείνεται στην κορυφή του λόφου και είναι οργανωμένη σε οκτώ συνολικά βαθμιδωτά άνδρα που έχουν κλίση από τα δυτικά προς τα ανατολικά και ορίζονται ενίοτε από αναλημματικούς τοίχους. Η κάτω πόλη εκτεινόταν στα νότια πρηνή της ακρόπολης και προστατευόταν επίσης με τείχος. Τέλος το τμήμα της πόλης που αναπτύσσεται στο άνω μέρος της βόρειας κλιτύς του λόφου περιβαλλόταν επίσης από τείχη.

Τα τέσσερα πρώτα άνδρα (I-IV) της άνω πόλης, που βρίσκονται στα ανατολικά, θα πρέπει να καταλαμβάνονταν από ιδιωτικές οικίες και δημόσια κτήρια. Πρόσφατες ανασκαφικές έρευνες στα άνδρα III-IV αποκάλυψαν μεγάλο ορθογώνιο κτήριο με πέντε χώρους, διμερές κτήριο με υπαίθρια αυλή και εργαστηριακή ενδεχομένως χρήση, καθώς και μικρό μονόχωρο κτήριο, όλα ύστερης κλασικής-ελληνιστικής εποχής. Στο πέμπτο άνδρο (V) θα πρέπει να βρισκόταν η αγορά της αρχαίας πόλης, όπου σώζεται μεγάλη τετράγωνη δεξαμενή. Στο έκτο άνδρο (VI) βρίσκεται το μικρό θέατρο από το οποίο σώζεται τμήμα της σκηνής και το κοίλο που είναι κατασκευασμένα από αδρά δουλεμένους γωνιόλιθους ντόπιου ασβεστόλιθου. Το έβδομο άνδρο (VII) που είναι και το υψηλότερο, καταλαμβάνεται από την κατεξοχήν ακρόπολη που έχει αυτόνομη οχύρωση και περιλαμβάνει υδροδοτικές εγκαταστάσεις (δεξαμενή, φρέαρ). Τέλος, το όγδοο άνδρο (VIII) που βρίσκεται στο δυτικό άκρο του λόφου, δε σώζει οικοδομικά λείψανα.

Αρχαίο θέατρο

Το υλικό του θεάτρου

Το αρχαίο θέατρο της Πλατιάνας αποτελεί το δεύτερο σωζόμενο μνημείο της συγκεκριμένης κατηγορίας στο Νομό Ηλείας, μετά από αυτό της αρχαίας Ήλιδας. Το μνημείο σήμερα έχει τη μορφή ενός μεγάλου ερειπίωνα, από το οποίο σώζεται σε μορφή λιθοσωρού το αρχικό υλικό.

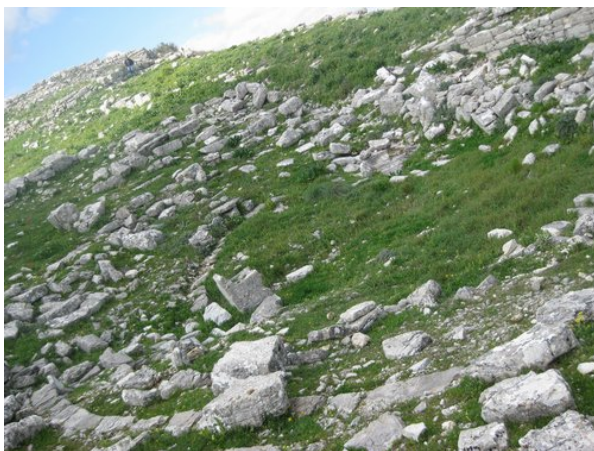

Λεπτομέρεια του θεάτρου με τον αναλημματικό τοίχο

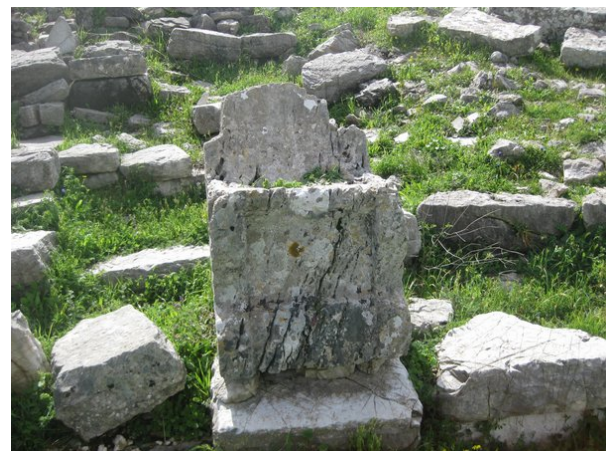

Το θέατρο μπροστά από τα τείχη της πόλης

Σήμερα διατηρείται μόνο τμήμα της σκηνής και του κοίλου, ενώ σε καλή κατάσταση διατηρείται ο αρχαίος αναλημματικός τοίχος του θεάτρου. Το θέατρο είναι κτισμένο κοντά στα τείχη της πόλης.

Το σωζόμενο κοίλο

Θρόνος στην αρχική του θέση

Το σωζόμενο κοίλο, διαμέτρου 34.5μ., χρονολογείται στον 4^ο αι. π.Χ., ενώ το σκηνικό οικοδόμημα που διατηρείται, χρονολογείται στο 245 π.Χ. Από τις προεδρείες διατηρείται ένας θρόνος στην αρχική του θέση.

Ο προβληματισμός σχετικά με το θέατρο της αρχαίας Πλατιάνας είναι μεγάλος. Οι απόψεις διίστανται για το εάν το θέατρο μπορεί να αναστηλωθεί και μέχρι ποιο βαθμό. Το «ΔΙΑΖΩΜΑ», σε συνεργασία με τη Ζ' ΕΠΚΑ, θα αναζωογονήσει τις έρευνες, προκειμένου αυτές να μας δείξουν ποιες επεμβάσεις πρέπει να γίνουν για την ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου.

--- ◇ ---

Επόμενος σταθμός μας ήταν η **αρχαία Ήλιδα**, η μητέρα πόλη των Ολυμπιακών αγώνων. Η αρχαία πόλη Ήλις ήταν κτισμένη στην αριστερή όχθη του Πηνειού, ανάμεσα στην ορεινή Ηλεία (Ακρόρεια) και την παραλιακή πεδινή (Κοίλη Ήλις). Υπήρξε η μεγαλύτερη πόλη και η πρωτεύουσα της ομώνυμης πόλης-κράτους. Ο χώρος της παρουσιάζει ένα ευρύ φάσμα κατοίκησης που διήρκεσε με μικρά κενά από τις αρχές περίπου της μέσης παλαιολιθικής (130/120000) έως και το τέλος της πρωτοβυζαντινής εποχής (7ος αι. μ.Χ.), οπότε η πόλη εγκαταλείπεται. Μυθικός ιδρυτής της θεωρείται ο Αιτωλός Όξυλος (12ος-11ος αι. π.Χ.), ο οποίος σύμφωνα με την παράδοση, επωφελούμενος της καθόδου των Δωριέων υπέταξε τους παλαιότερους κατοίκους της χώρας και δημιούργησε τον πρώτο συνοικισμό. Ιδιαίτερη ακμή γνώρισε κατά τη διάρκεια των πρώιμων ιστορικών χρόνων (11ος-10ος αι. π.Χ.), στο τέλος της αρχαϊκής και κατά την πρώιμη κλασική εποχή (6ος-5ος αι. π.Χ.), όπως και κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της Ρωμαιοκρατίας (2ος αι. π.Χ. - αρχές 3ου αι. μ.Χ.).

Τα άφθονα διάσπαρτα επιφανειακά πυριτολιθικά εργαλεία μαρτυρούν την ανθρώπινη παρουσία στην Ήλιδα, ήδη από την παλαιολιθική εποχή. Σημαντικές ενδείξεις κατοίκησης αφορούν και το τέλος της νεολιθικής εποχής οι οποίες επικεντρώνονται στην περιοχή του μεταγενέστερου θεάτρου, ενώ προς το

τέλος της τρίτης χιλιετίας και κατά τη διάρκεια της πρώιμης δεύτερης σχετικές ενδείξεις παρουσιάζει η ακρόπολη. Κατά τη μυκηναϊκή εποχή φαίνεται ότι υπήρχε κατοίκηση σε διάσπαρτες κώμες, όπως συνάγεται από κτερίσματα τάφων των αντίστοιχων νεκροταφείων που έχουν εντοπιστεί πολύ κοντά στην περιφέρεια της μεταγενέστερης αρχαίας πόλης. Προς το τέλος της μυκηναϊκής περιόδου, γύρω στα μέσα του 12ου αι. π.Χ., χρονολογούνται ευρήματα τάφων στην αγορά.

Κατά τους πρώιμους ιστορικούς χρόνους ή "σκοτεινούς αιώνες" (11ος-10ος αι. π.Χ.) χρονολογούνται ταφές στην περιοχή του μεταγενέστερου θεάτρου και του γειτονικού ανατολικού νεκροταφείου. Κάπου κοντά θα πρέπει να τοποθετηθούν και οι αντίστοιχες κώμες, δηλαδή μικροί οικισμοί. Πολύ λίγα είναι τα ευρήματα που μπορούν να χρονολογηθούν στη γεωμετρική εποχή και τα οποία είναι ίσως ενδεικτικά της ύπαρξης δύο μικρών ιερών. Πιο φτωχές ακόμη είναι οι ενδείξεις για τον 7ο αι. π.Χ., σε αντίθεση με τον 6ο αι. π.Χ., αναμφίβολα περίοδο ανάπτυξης, όπως δείχνουν σχετικά ευρήματα από ιερά και δημόσια κτήρια. Καθοριστικός σταθμός στην ανάπτυξη της πόλης υπήρξε η εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος, η επισημοποίησή της ως πρωτεύουσας και ο συνοικισμός της (471 π.Χ.).

Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου η μακραιώνη συμμαχία με τη Σπάρτη διαλύθηκε με καταστροφικές συνέπειες για την Ήλιδα. Το 399 π.Χ. ο βασιλιάς των Λακεδαιμονίων Άγης εκστρατεύει εναντίον της. Το 343 π.Χ. ο Φίλιππος Β' υποστηρίζει την εδραίωση των ολιγαρχικών και καταργεί το δημοκρατικό πολίτευμα. Το 313 π.Χ. την καταλαμβάνει ο Τελεσφόρος. Το 209 π.Χ., η φρουρά της πόλης ενισχυμένη από Ρωμαίους αποκρούει επίθεση του Φιλίππου του Ε' της Μακεδονίας. Το 191 π.Χ. η Ήλιδα προσχωρεί στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, ενώ το 146 π.Χ. υποτάσσεται στους Ρωμαίους και εντάσσεται στη ρωμαϊκή επαρχία της Αχαΐας. Στις αρχές του 1ου αι. π.Χ., περιέρχεται οριστικά στο ρωμαϊκό κράτος και ενσωματώνεται στην Provincia Macedoniae.

Από εδώ και στο εξής και για πολλούς αιώνες η πόλη γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη και χαίρει ιδιαίτερων προνομίων λόγω του ρόλου της στην οργάνωση και διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων. Δέχεται πολλές επιδράσεις από το ρωμαϊκό πολιτισμό και λόγω των διαφόρων άλλων εθνοτήτων, κυρίως Ρωμαίων, που ζουν σε αυτή, αναπτύσσει μια κοσμοπολίτικη φυσιογνωμία.

Ακολουθεί την κοινή μοίρα των περισσότερων πόλεων στο τέλος των αρχαίων χρόνων και στην αρχή του μεσαίωνα. Το 267 μ.Χ. καταστρέφεται από τους Ερούλους και το 395 μ.Χ. από τους Βησιγότθους. Το 467 μ.Χ. υφίσταται τις συνέπειες της επιδρομής των Βανδάλων, ενώ μέσα στον 6ο αι. μ.Χ. ισοπεδώνεται από δύο καταστροφικούς σεισμούς. Συνεχίζει να φυτοζωεί και κατά τη διάρκεια του 7ου αι. μ.Χ. προς το τέλος του οποίου εγκαταλείπεται οριστικά. Η ανθρώπινη παρουσία συνεχίστηκε σποραδικά μέσα στα ερείπια της αρχαίας πόλης όπως δείχνουν ορισμένα ευρήματα.

Από την Ήλιδα κατάγονταν μεγάλες προσωπικότητες του αρχαίου κόσμου όπως ο Ίφιτος (9ος ή 8ος αι. π.Χ.), διοργανωτής των Ολυμπιακών αγώνων, ο Ιππίας (5ος αι. π.Χ.), σοφιστής και ο Πύρρων (365-275 π.Χ.), σκεπτικός φιλόσοφος.

Οι ανασκαφές στην Ήλιδα έγιναν για πρώτη φορά το 1910 από το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο διευθυντής του οποίου ήταν ο Walter κατά τα έτη 1911 - 1914. Στις ανασκαφές που συνεχίστηκαν ως το 1914 συμμετείχε ο Α. Ορλάνδος.

Το 1960 οι ανασκαφές συνεχίστηκαν από την Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Ν.Γιαλούρη. Στα πλαίσια εργασιών ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου της Ήλιδας πραγματοποιήθηκαν αποψίλωση και καθαρισμός, δεντροφύτευση, διαδρομές περιήγησης, επεξηγηματικά κείμενα, συντήρηση (στερέωση-συμπλήρωση) των επιμέρους μνημείων.

Συνολική άποψη αρχαιολογικού χώρου Ήλιδας

Στο χώρο μας ξενάγησε η κα Ολυμπία Βικάτου.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Ολυμπία Βικάτου, αναπληρώτρια προϊσταμένη της Εφορείας, Σταύρος Μπένος, Πρόεδρος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ», Αβραάμ Μπούρας, Αντιδήμαρχος Αμαλιάδας, Νικόλαος Καγιανάς, Πρόεδρος αρχαίας Ήλιδας, Γιώργος Τσουμπελής, Πρόεδρος Καλυβίων Ήλιδας,, Κώστας Χριστοδουλόπουλος, αρχιτεχνίτης αρχαίας Ήλιδας

Ο εκτεταμένος αρχαιολογικός χώρος της πόλης της Ήλιδας αποτελείται από την αρχαία αγορά και το θέατρο, τον οικιστικό τομέα, τα νεκροταφεία, την ακρόπολη και τα μη ανασκαμμένα ακόμη γυμνάσια. Τριγύρω της, σε μικρότερη ή μεγαλύτερη απόσταση αναπτύσσονταν διάφοροι οικισμοί, κώμες ή προάστια με ξεχωριστά νεκροταφεία. Λίγα σχετικά τμήματα έχουν ανασκαφτεί, τα οποία, ωστόσο είναι αρκετά ώστε να δοθεί μια ιδέα της αρχαίας πόλης.

Το αντιπροσωπευτικότερο ίσως μνημείο είναι το θέατρο **(φωτο 7040:)**. Χτισμένο με κατάλληλη διαμόρφωση σε μια παλιά αναβαθμίδα του Πηνειού ποταμού, στα βόρεια της αγοράς. Για την εξυπηρέτηση των συγκοινωνιακών αναγκών υπήρχε γέφυρα και για την προστασία από τις πλημμύρες ισχυρό ανάλημμα. Κοντά στο θέατρο και κατά μήκος μιας αναβαθμίδας του Πηνειού, θα πρέπει να τοποθετηθούν βάσει των ενδείξεων το βουλευτήριο και τα δύο γυμνάσια της πόλης.

Τα αρχαία θέατρο της Ήλιδας

Άποψη του θεάτρου

Οι κλίμακες του θεάτρου και φωτο 7069: διακρίνεται η λιθινή υποθεμελίωση μιας κλίμακας

Το θέατρο της Ήλιδας παρουσιάζει την μάλλον σπάνια ιδιομορφία ότι το κοίλο του ήταν χωμάτινο και δεν έφερε λίθινη επένδυση, παρά μόνο στις ανόδους που επέτρεπαν την πρόσβαση στα διάφορα σημεία του, κατά μήκος των παρόδων και σε μια σειρά λίθινων εδράνων στο κατώτερο τμήμα του.

Η παλαιότερη φάση κατασκευής του χρονολογείται στο α' μισό του 4ου αι. π.Χ. Ισχυροί αναλημματικοί τοίχοι συγκρατούσαν την επίχωση του κοίλου και διαμόρφωναν με τα πλευρικά διαμερίσματα της σκηνής τις δύο παρόδους του θεάτρου.

Λεπτομέρεια αναλημματικός τοίχος

Το σκηνικό οικοδόμημα του θεάτρου

Λεπτομέρεια η κυκλική ορχήστρα

Η μόνιμη λίθινη σκηνική κατασκευή είναι από τις αρχαιότερες. Σώζει ένα από τα παλαιότερα προσκήνια (αρχές 3ου αι. π.Χ.), η πρόσοψη του οποίου ήταν διακοσμημένη με ημικίονες. Μεγάλες οπές κατά μήκος του στυλοβάτη επέτρεπαν την τοποθέτηση των σκηνικών. Πίσω από το προσκήνιο υπήρχαν τα διάφορα ευρύχωρα διαμερίσματα της σκηνής και εκατέρωθέν της, τα παρασκήνια. Η αρχικά κυκλική ορχήστρα περιορίστηκε από την κατασκευή μιας μακρόστενης δεξαμενής που διοχέτευε τα όμβρια ύδατα μέσω ενός παλαιότερου αγωγού στον Πηνειό. Η κατασκευή της συνδυάστηκε προφανώς με την εξοικονόμηση ενός ορθογώνιου χώρου εμπρός από το σκηνικό οικοδόμημα και την διευθέτηση ενός λογείου για τις ανάγκες της Νέας Κωμωδίας. Στο πίσω μέρος της σκηνής είχε αναπτυχθεί ήδη από την Ελληνιστική εποχή ένας συνοικισμός.

Κοντά στο θέατρο αναφέρεται από τον Πανσανία η ύπαρξη ιερού του Διονύσου (6, 26, 1). Ημικυκλικό κρηπίδωμα από στεγασμένο μικρό κτίριο του τέλους του 4ου αι. π.Χ. που βρέθηκε κοντά στη δυτική πάροδο, ανήκει ίσως σε χορηγικό μνημείο. Το θέατρο διέθετε επίσης οργανωμένο αποχετευτικό σύστημα.

Σε λεπτομέρεια αγωγός του θεάτρου

Το θέατρο βρήκε εγκαταλειμμένο ο Περιηγητής. Έναν αιώνα αργότερα ολόκληρη η περιοχή μετατράπηκε σε νεκροταφείο. Η καταστροφή αυτή που παρατηρείται και σε άλλα σημεία της αρχαίας πόλης σχετίζεται με την επιδρομή των Ερούλων (267 μ.Χ.).

Άποψη θεάτρου σήμερα

Για την πλήρη ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου απαιτούνται συμπληρωματικές εργασίες στους αναλημματικούς τοίχους. Το θέατρο σε καμία περίπτωση δεν προσφέρεται για σύγχρονη χρήση, λόγω της ιδιαιτερότητάς του. Πλησίον μάλιστα του αρχαιολογικού χώρου έχει κατασκευαστεί σήμερα ξύλινο σύγχρονο θέατρο, όπου φιλοξενούνται το καλοκαίρι πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Σύγχρονο θέατρο

Μετά την επίσκεψή μας στα αρχαία θέατρα της Ηλείας ακολούθησε η καθιερωμένη συνέντευξη τύπου, όπου συζητήθηκαν τα σχετικά με την ανάδειξη των δύο αρχαίων θεάτρων θέματα.

Στο τέλος της ημέρας ο νομάρχης μας παρέθεσε γεύμα.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Σταύρος Μπένος, Πρόεδρος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» και Χαράλαμπος Καφύρας, Νομάρχης Ηλείας

